

Ю. П. Аносова,
О. В. Наумкіна,
О. П. Сіліщенко

КОГНІТИВНО-КОМУНІКАТИВНИЙ ПІДХІД ДО НАВЧАННЯ ЧИТАННЯ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ПОЛІТЕХНІЧНИХ ЗАКЛАДІВ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

Анотація. У статті охарактеризовано та систематизовано методики навчання читання під час вивчення англійської мови у закладах фахової передвищої освіти. Розглянуто різні типи читання. Проаналізовано доцільність використання когнітивно-комунікативного підходу, спрямованого на розвиток компетенції вираження комунікативного наміру, під час навчання здобувачів освіти читання, який є підґрунтям успішного оволодіння іноземною мовою. Висвітлено питання щодо інклюзивного навчання як важливого аспекту здобуття освіти у нинішніх реаліях. Розкрито особливості у підході до навчання читання здобувачів освіти з особливими освітніми потребами (ООП). Описано певні групи здобувачів освіти з ООП, для яких необхідно індивідуалізувати навчальні завдання, враховуючи їх потреби з огляду на особливості навчання читання іноземною мовою. А саме: групу здобувачів освіти з порушенням мовлення, зору, слуху; групу здобувачів освіти з розладами спектру аутизму; групу здобувачів освіти з синдромом дефіциту уваги з гіперактивністю; групу здобувачів освіти із дитячим церебральним паралічем. Сформульовано поради щодо методики навчання читання іноземною мовою здобувачів освіти з особливими освітніми потребами кожної з груп. Автори наводять приклади вправ на розвиток компетенцій читання: виразне читання вголос з різною швидкістю, читання по черзі розрізаного тексту, драматичне читання, текст як відповідь на запитання, аналітичне читання, переробка тексту, виділення головного у тексті, категоризація тексту, виведення закономірності за текстом, розширення тексту та інші. У статті пропонуються принципи опрацювання навчального матеріалу, які сприяють розвитку мовних компетенцій здобувачів освіти політехнічних закладів фахової передвищої освіти України.

Ключові слова: когнітивно-комунікативний підхід, навчання читання, здобувачі освіти, особливі освітні потреби.

Постановка проблеми. Навчання мови складається з багатьох аспектів, основними з яких є ті, які можна зустріти у всіх видах іспитів на знання мови — аудіювання, читання, говоріння та письмо. Кожен з аспектів потребує наявності граматичної та лексичної бази. До політехнічних закладів фахової передвищої освіти (ПЗФПО) вступають абітурієнти з різних

закладів загальної середньої освіти і, відповідно, із різним рівнем знань іноземної мови. Читання активізує не тільки лексичні та граматичні навички, а й фонетичні компетентності та навички письма [1]. Серед багатьох методик навчання мов мовознавці виділяють когнітивно-комунікативний підхід (ККП), який є підґрунтям успішного оволодіння іноземною мовою. Тож доречним вбачається розгляд навчання читання за допомогою ККП як важливого компонента навчання

іншомовного спілкування в ПЗФПО, що допоможе у вирішенні головного завдання навчання іноземної мови — формування комунікативної компетенції здобувача освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Когнітивно-комунікативний підхід розглядали у своїх працях такі мовознавці, як Л. Ананьєва, Г. Барабанова, Л. Бойкарова, Г. Губіна, С. Дикарева, І. Зимня, О. Колеснікова, Н. Мушировська, О. Пентелюк, А. Чамот, В. Яковлева та ін. Але проблема навчання здобувачів освіти ПЗФПО читання іноземною мовою засобами ККП ще не досить вивчена.

Мета статті. Зазначене вище дало нам підстави сформулювати мету — визначити роль та обґрунтувати доцільність використання ККП у навчанні читання іноземною мовою у ПЗФПО, розробити комплекс дієвих вправ на формування компетенцій читання.

Виклад основного матеріалу. Здобувачі освіти ПЗФПО мають різний рівень мовних компетентностей, тож і підхід до навчання буде різним — він підпорядковуватиметься мовній підготовці з рідної та іноземної мов, соціокультурному рівню розвитку особистості, фізичним особливостям здобувача освіти. Звичайно, навчання іноземної мови ґрунтується на знанні рідної мови. Наприклад, деякі здобувачі освіти мають належну лексичну, граматичну та комунікативну базу з рідної мови, що допоможе їм легше сприймати і засвоювати новий матеріал з іноземної мови. І навпаки — низький рівень компетентності у рідній мові ускладнює вивчення іноземної мови.

Як відомо, читання належить до рецептивного виду мовленнєвої діяльності, тобто є навичкою сприймати і розуміти думки інших людей. «Читання іноземною мовою як комунікативне уміння та засіб спілкування є важливим видом мовленнєвої діяльності та найбільш розповсюдженим способом іншомовної комунікації...» [2]. Це пов'язано з викликами сьогодення — адже глобалізація сучасного світу дає можливість доступу більшості людей до електронних ресурсів різного роду спрямованості (художньої, професійної, ділової тощо). Здебільшого спілкування нині відбувається в онлайн-чатах, навіть якщо є можливість безпосереднього контактування з носіями іноземної мови. Тож і виникає необхідність покращити навички читання здобувачів освіти.

Читання — це мовленнєва діяльність, спрямована на зорове сприйняття і розуміння писемного мовлення. Для розуміння іншомовного тексту передбачається володіння певною базою фонетичних, лексичних та граматичних інформативних ознак, які роблять процес розпізнавання миттєвим. Воно ставить за мету набуття такого уміння, завдяки якому сприймається необхідна змістова інформація, а всі супутні мовні та технічні труднощі не перешкоджають перебігу цього процесу.

Формування навичок і вмій у читанні є однією з найважливіших складових процесу навчання іноземної мови на всіх його етапах.

Розглянемо важливість читання у вивченні мови. Процес читання активізує та розвиває інші мовні компетентності — граматичні, лексичні, письмові та фонетичні. На основі тексту за принципом ККП розглядається практичне застосування у мові граматичних структур, лексичних одиниць, цікавих фразеологічних зворотів та сталих виразів. До того ж читання іноземною мовою удосконалює навички читання рідною мовою, що сприяє покращенню таких компетентностей, як ознайомче та оглядове читання, прогнозування за прочитаним та читання для детального розуміння інформації з тексту. Завдяки навчанню читання розвивається критичне мислення здобувачів освіти [3].

Розуміння змісту відбувається на основі низки складних логічних операцій, результатом яких є встановлення зв'язків у тексті і перехід «від розгорнутих слів до смислових віх».

За ступенем заглиблення у зміст тексту і залежно від комунікативних потреб існують такі види читання: оглядово-пошукове (пошук лише необхідної інформації), ознайомлювальне (розуміння основної інформації з тексту) і вивчальне (точне і повне розуміння змісту тексту).

Під час підвищення рівня компетентностей читання англійською мовою можуть виникати певні складнощі. На відміну від української мови в англійській є кількісна невідповідність між буквами та звуками у слові, однією з причин якої є передача одного і того ж звука різними буквами та буквосполученнями. Це призводить до ускладнення сприймання англійського тексту здобувачами освіти та уповільнення роботи над аналізом прочитаного. Окреслену проблему можна розв'язати завдяки частішим читанням англійських текстів уголос з використанням

у процесі читання словника або довідника. У таких випадках здобувачам освіти рекомендовано під час самостійної підготовки до занять записувати на диктофон свою практику з читання з подальшим прослуховуванням та корекцією результатів практики читання. Така проста вправа самоаналізу дасть змогу виправити фонетичні помилки та покращити інтонацію здобувача освіти.

Ще однією проблемою, що виникає під час читання, є багатозначність слів англійської мови, внаслідок чого існує ймовірність обрання хибного значення слова. Цього можна уникнути, якщо заздалегідь спрогнозувати зміст за заголовком або початком тексту, ігнорувати окремі незначимі слова, які не перешкоджають розумінню основного змісту, та здогадуватись про значення незнайомих слів за допомогою контексту, словотворчих елементів, за схожістю зі словами рідної мови, тобто розвивати вербальну пам'ять здобувачів освіти.

Складні речення та конструкції англійської мови, які є незвичними для української мови, теж можуть ускладнити розуміння англійського тексту. Тут стане у пригоді визначення смислових частин тексту та зв'язків між ними.

Але найбільшою проблемою є зацікавити здобувачів освіти у розвитку навичок читання, викликати у них свідомий та відповідальний підхід до вивчення англійської мови загалом та покращення читацьких компетентностей зокрема. Тож, щоб здобувачі освіти були не пасивними відвідувачами занять, а брали активну участь у навчальному процесі, варто застосувати ККП, що ґрунтується на позитивно-емоційному, особистісному, інтеграційному, етнокультурологічному, креативному та пізнавальному принципах, «які спрямовані на орієнтування на особистість, навчання іноземної мови в контексті пізнання культури інших народів, інтеграцію здобутої інформації, спільну творчу діяльність, активну пізнавальну спрямованість» [4, с. 102].

З огляду на це дидактичний матеріал для читання необхідно підбирати сучасний та цікавий для здобувачів освіти, адже «Основним засобом навчання мови в когнітивній методиці є текст. Текст є посередником між учасниками спілкування, важливим компонентом у структурі комунікативного акту між адресантом і адресатом, основним джерелом інформації, на оволодіння якою спрямована когнітивна технологія навчання» [5, с. 142].

Не слід забувати і про те, що є різні типи текстів, як-от: «навчально-тренувальні тексти (тексти вправ, диктанти, зразки висловлювань та ін.); ділові тексти (заяви, доповідні, ділові листи тощо); авторські тексти (коментарі, анотації, рецензії, реферати, твори тощо); допоміжні тексти (пояснювальні записки, коментарі, рекомендації, інструкції тощо)» [5, с. 142]. До вивчення кожного із зазначених текстів доречно використати свій підхід. Наприклад, під час опрацювання допоміжних текстів професійного спрямування необхідно акцентувати увагу на засвоєнні професійної лексики. Тут важливим є лексичний запас здобувача освіти не тільки у мові, яка вивчається, але і у рідній мові. Практика показує, що низький рівень мовної компетентності у рідній мові значно впливає на розуміння мовних явищ іноземної мови. Це заважає процесу інтеграції мовного навчального матеріалу, порушує міжпредметні зв'язки та уповільнює формування наукового мислення здобувачів освіти. У такому разі стане в пригоді індивідуальний підхід, структурування навчального матеріалу з позиції диференціації та спрямування здобувача освіти на самореалізацію у соціокультурному середовищі [4, с. 103].

На думку Н. В. Мушировської, «застосування когнітивно-комунікативної методики навчання опрацювання текстів професійного спрямування сприяє розвитку високої мовленнєвої культури, спонукає студентів до самостійного пошуку, добору, розуміння й обробки здобутої інформації, зокрема і в мережі Інтернет, з метою її подальшого використання в майбутній професійній діяльності, підвищує мотивацію студентів, оскільки базується на врахуванні їхніх комунікативних потреб, професійних і когнітивних орієнтирів, врахуванні закономірностей процесу пізнання» [5, с. 143].

Навички читання у ПФЗПО розвиваються за допомогою виконання завдань, підготовлених на основі текстів за спеціалізацією. Слід зазначити, що у час активного поширення інформації іноземними мовами здобувачам освіти немовних закладів вищої освіти потрібно вміти її знайти, прочитати й опрацювати необхідний матеріал, тому опанування читання у всіх його видах є для них одним із важливих пріоритетів. Англійськомовні автентичні тексти — це цінний інформаційний та пізнавальний матеріал, який доповнює отримані студентами під час вивчення

спеціальних дисциплін знання. Тексти за фахом є джерелом словникового запасу студентів, прикладом вживання термінологічної лексики сучасних комп'ютерних технологій у контексті, що допомагає конкретизувати значення слів, пояснити та уточнити випадки їх вживання. При цьому використовуються жанри різних джерел: підручників, газет, популярних фахових журналів та мережі Інтернет. Студенти ознайомлюються зі скороченнями, що широко вживаються в галузі інформаційних технологій, інтернаціональними словами, на які багата мова цієї сфери.

Особливістю володіння лексичною компетенцією іноземної мови є вміння добирати адекватні слова відповідно до змісту речення. Пропонуємо приклад такого завдання під час вивчення теми «Мови програмування».

Наприклад:

Choose the correct word.

1. *Most people can easily learn a ____ language and become programmers.*

a. low-level b. high-level c. binary

2. *You can use a mouse or keyboard to ____ data into the computer.*

a. output b. input c. process

3. *You can draw ____ for many simple procedures.*

a. algorithm b. a code c. a data

4. *Computers ____ programming language into machine language.*

a. use b. develop c. translate

5. *A computer can ____ large amounts of data at very high speeds.*

a. process b. present c. complete

Пропонуємо приклад вправи на знаходження відповідності питання з правильним твердженням під час вивчення теми «Захист інформації у мережі».

Наприклад:

Match the questions (1–5) with the answers (a–e).

1. *Why can't a floppy disk store videos?* a) *Portable data storage disks.*

2. *What are removable disks?* b) *Other folders or files appear.*

3. *Where do computers store program files?* c) *So that you can find them easily.*

4. *Why do you need to organize your files?* d) *On the hard disk.*

5. *What happens if you click the plus sign?* e) *Because it can't hold a lot of data.*

Розглянемо декілька форматів роботи з читанням текстів. По-перше, буде доречним виконати передтекстові вправи — налаштувати здобувачів освіти на вивчення заданої теми та актуалізувати їх знання, поставивши декілька запитань із запропонованої теми, розглянути нові лексеми (інтернаціоналізми, терміни тощо), порівняти їх з еквівалентами рідної мови. При кожному новому введенні лексики усне засвоєння слів супроводжується показом їх письмових еквівалентів або зображень. Запам'ятовування нових лексичних одиниць також проводиться за допомогою різних завдань: повторити за диктором слова, розставити букви в правильному порядку, щоб вийшло слово (*unscramble the word*), знайти нові слова в змійці (*word snake*), вставити пропущені слова з нового вокабуляра в речення (*fill in the word*). Потім можна прослухати текст — викладач, диктор або здобувачі освіти читають текст уголос. Цей прийом допомагає здобувачам освіти почути еталонне читання. Якщо викладач читає текст, то він може регулювати швидкість читання, повторити важку для сприйняття цитату, зробити паузу для пояснення лексеми, граматичної конструкції або соціокультурної особливості, яка потребує коментаря.

За допомогою прослуховування аудіозапису здобувачі освіти ознайомлюються із вимовою носіїв мови або урізноманітнюють своє уявлення про діалекти та акценти іноземної мови, що дає змогу уникнути такого явища, як звикання до вимови певного кола осіб.

Читання тексту здобувачами освіти по черзі сприятиме розвитку навички читання вголос. До того ж це допоможе урізноманітнити сприйняття вимови на слух, а також зрозуміти ставлення одногрупників до виконання завдань. І, як наслідок, формуватиме прагнення до наслідування успішних моделей поведінки товаришів. Цьому сприятиме дружня і позитивна атмосфера під час навчального процесу та підтримка викладача. У разі, коли необхідно сконцентруватись на виконанні післятекстових вправ, можна застосувати і читання мовчки, що дасть змогу індивідуалізувати процес. Звичайно, викладач має окреслити умови виконання завдання (як-от час, відведений для цього, можливість користуватися електронними перекладачами, словниками або довідковою літературою тощо). Частині здобувачів освіти

потрібно прочитати текст декілька разів, іншим достатньо переглянути текст, не зосереджуючись на деталях.

Навички читання вголос можна відпрацювати за допомогою хорového читання, коли викладач читає вголос, а здобувачі освіти разом повторюють за ним. Завдяки цьому прийому всі здобувачі, задіяні у процесі, за відносно стислий проміжок часу можуть відпрацювати вимову та інтонацію, адже вони мають максимально близько відтворити матеріал за викладачем.

Читання в парах дає змогу здобувачам освіти зосередитись на тексті та поліпшити свої мовні компетентності, виправляючи помилки свого партнера, краще засвоїти новий лексичний та граматичний матеріал [6].

Під час навчання читання можна використовувати різноманітні вправи. Розглянемо деякі з них:

- виразне читання вголос з різною швидкістю. Цей вид вправ допомагає практикувати вимову та інтонаційні аспекти мови (особливо у разі швидкого читання) та приділити особливу увагу смислового і лексичного аналізу прочитаного [7];
- читання по черзі розрізаного тексту. Кожному здобувачу освіти видається окремий аркуш, на якому викладено частину тексту. Задіяні у виконанні вправи особи, зачитавши кожен свою частину, мають визначитись із порядком читання тексту і зорганізуватись у коло. Потім вони по черзі повинні прочитати відтворений текст. Вправа дає змогу здобувачам освіти продумати структуру та послідовність тексту, практикувати навички читання вголос [7];
- драматичне читання. Запропонуйте здобувачам освіти ознайомитись із своїми текстами й обрати собі певний образ (наприклад, політик, викладач, водій, лікар тощо). Відтак вони мають зачитати свій текст, притримуючись цього образу, і потім пояснити свій вибір. Такий вид роботи проводиться для розкриття креативності та розвитку критичного мислення;
- текст як відповідь на запитання. Здобувачі освіти ознайомлюються із текстом і складають за ним запитання, на які має відповісти партнер. Ця вправа дає змогу, опрацюовуючи текст, покращити граматичні навички здобувачів освіти щодо побудови питальних, стверджувальних та заперечних речень [7];

- аналітичне читання. Перед початком читання тексту здобувачам освіти надаються запитання, відповіді на які є у тексті. Завдання розвиває логіку та лексико-граматичні навички;
- переробка тексту. Наданий текст необхідно проаналізувати і замінити всі можливі слова на синоніми. Такий вид завдання допомагає підвищити лексичну компетентність здобувачів освіти. Адже тут варто звертати увагу не просто на заміну синонімічних слів та виразів, а й на доречність їх використання у тексті;
- виділення головного у тексті. Здобувачі освіти мають вичленувати з тексту основні тези. На наступному етапі завдання може варіюватись — це може бути складання плану, стислий переказ тексту або його анотація. Вправа також спрямована на розвиток критичного мислення;
- категоризація тексту. Вправа передбачає пошук у тексті заданих граматичних явищ з подальшим коментуванням їх вживання у тексті. Завдання можна розширити, запропонувавши здобувачам освіти навести власні приклади використання заданої граматичної конструкції на коментоване правило;
- виведення закономірності за текстом. Вправа є антиподом попередньої. Під час виконання завдання здобувачам освіти необхідно самим з'ясувати, з яким граматичним поняттям співвідносяться речення у тексті, і вивести відповідне правило;
- розширення тексту. Текст необхідно максимально доповнити додатковою інформацією. Таке завдання допомагає актуалізувати загальні та професійні компетентності здобувачів освіти, розвивати їх творче мислення, емоційно-мотиваційний бік особистості.

Звичайно, наведений перелік описаних видів вправ, які можна використовувати під час навчання читання, не є вичерпним. Дидактичний матеріал, що застосовується під час формування навичок читання, має розширювати вокабуляр здобувачів освіти, бути цікавим для читання й обговорення на заняттях з іноземної мови, тези з нього мають стати у пригоді під час продуктивної комунікації здобувачів освіти у подальшому житті.

Важливим аспектом здобуття освіти на сьогодні так само є й інклюзія, яка диктує свої вимоги до процесу навчання. У ПЗФПО активно

залучають до освітнього процесу і здобувачів із особливими освітніми потребами (ООП). Є певні особливості у підході до навчання читання таких здобувачів освіти. По-перше, треба зважати на те, що кожен у процесі здобуття навичок читання має отримувати чіткі інструкції і розуміти їх, тож викладач має переконатись у цьому перед тим, як перейти до наступного етапу роботи з текстом. По-друге, викладачу необхідно чітко розуміти, які саме особливі освітні потреби має здобувач освіти. Залежно від цього необхідно будувати наступні етапи навчання таких осіб. У більшості випадків здобувачі освіти з особливими освітніми потребами працюють у навчальній групі і не мають необхідності в індивідуалізації завдань, бо чітко їх розуміють і виконують на рівні з іншими. Але є певні групи здобувачів освіти з ООП, для яких потрібно індивідуалізувати навчальні завдання, враховуючи їх потреби. Розглянемо декілька таких груп у ракурсі особливостей навчання читання іноземною мовою.

Група здобувачів освіти з порушеннями мовлення. Здобувачам освіти з порушеннями мовлення може бути складно передати свої думки словами або жестами, зрозумілою вимовою слів та із сприйняттям мовлення на слух. Прослуховування тексту із слідуванням за диктором у роздрукованому тексті допомагає розвивати мовленнєві компетентності такої особи. У таких випадках необхідно підібрати цікавий для сприйняття здобувачем освіти з ООП текст і практикувати зазначену вправу щоденно. Можна обрати один текст для покращення ефекту. Повторення того самого тексту сприяє заучуванню певних лексем та граматичних конструкцій. На наступному етапі можна попросити підібрати певну кількість слів, які б починались із певного звуку чи букви, вилучити з тексту ключові слова і надати здобувачу освіти завдання доповнити текст. Ще одним видом завдань може бути робота із зображенням до тексту. Наприклад, підібрати відповідність зображення до частини тексту або обговорити зображення чи релевативності тексту із історіями з досвіду здобувача освіти, поставити запитання до тексту, розставити в логічному порядку фрагменти тексту [8].

Група здобувачів освіти із синдромом дефіциту уваги з гіперактивністю (СДУГ). Здобувачі

освіти зі СДУГ «можуть бути гіперактивними, непосидами та не вміти контролювати свої імпульси. З другого боку, у них можуть виникати проблеми з концентрацією уваги. У будь-якому разі такі прояви заважають навчанню, побутовому життю та спілкуванню з однолітками» [9]. Під час навчання таких осіб потрібно дотримуватись певних умов. Необхідно обрати тихе місце для навчання, уникаючи факторів, які відволікатимуть, заважатимуть сконцентрувати увагу на навчальних завданнях. Час навчання доцільно розбити на короткі проміжки і чергувати різноманітні завдання, беручи до уваги стан сконцентрованості здобувача освіти зі СДУГ, щоразу потроху збільшуючи час роботи над певною вправою. Можна надати можливість самому здобувачу освіти підібрати цікавий для нього текст і опрацювати його. Доцільно дати змогу зробити руханку через певні проміжки часу. Під час вивчення вокабуляра дієвим буде розбивати слова на склади, малювати різні частини слів різними кольорами, супроводжувати асоціативними малюнками. Візуалізація також стане у пригоді: діаграми, малюнки, флешкарти, схеми, відео сприятимуть розвитку асоціації досліджуваного слова чи поняття. У процесі читання слід використовувати кольори для виділення ключових слів та частин слів. Необхідно робити паузи після коротких уривків тексту і питати про основне: головних героїв, події поданого уривка. Практикувати вправи на вимову окремих слів краще, записуючи фонемі (довгі/короткі, голосні/приголосні/дифтонги) на дошці різними кольорами.

Група здобувачів освіти із розладами спектра аутизму (РСА). Здобувачі освіти із РСА «... можуть дуже відрізнятися за здатністю встановлювати контакт з оточуючими як за допомогою мови, так і невербального спілкування, а також за рівнем інтелектуального розвитку. ... І якщо говорити про спектр та крайні форми вираження симптомів, — це, з одного боку, соціально ізольовані немовні діти з вираженою інтелектуальною недостатністю, а з іншого — діти з високим інтелектом, розвиненою мовою, але дуже обмеженим колом інтересів та труднощами у спілкуванні і встановленні стосунків...» [10]. Читання на початковому етапі має займати невеликий проміжок часу, який варто поступово збільшувати. Тексти доцільно

підбирати емоційно забарвлені, щоб здобувач освіти міг впізнати емоцію. Ще однією вимогою до тексту є повторюваність у ньому лексем. Один текст варто вивчати певний проміжок часу, що допоможе розвивати мовні компетентності здобувача освіти із РСА. Під час виконання вправ варто не залишати здобувача освіти без контролю, а постійно бути поруч. Потрібно так само користуватись аудіозаписами, які здобувач освіти може прослуховувати самостійно.

Група здобувачів освіти із порушенням слуху. «Залежно від ступеня ушкодження слуху і від часу втрати (або різкого зниження) його дітей з дефектами слухової функції поділяють на глухих, пізнооглухлих і слабочуючих (туговухих)» [11]. Варто повторювати читання одного й того самого тексту по декілька разів, що допоможе здобувачу освіти зрозуміти слова в тексті, які він міг не розчути з першого разу. Необхідно зупинитись на поясненні тексту, якщо у цьому виникає потреба. Упевніться у тому, що здобувач освіти із порушенням слуху має змогу бачити ваше обличчя. Це потрібно для того, щоб особа із ООП могла зрозуміти лексеми, навіть якщо не почула слово. Варто обирати не складні для сприйняття таким здобувачем освіти слова для проведення подальшого обговорення прочитаного.

Група здобувачів освіти із порушеннями зору. Здобувачів освіти із порушеннями зору поділяють на дві групи з психолого-педагогічних позицій: «I група. Сліпота — різко виражений ступінь аномалії розвитку і порушень зорового аналізатора, при якому стає неможливим або дуже обмеженим зорове сприймання дійсності внаслідок відсутності зору або глибокого порушення гостроти центрального зору (від 0 до 0,4), чи звуження поля зору (до 10°–15°) при більш високій гостроті зору. Такий розлад зору призводить до інвалідності. ...II група. Діти зі зниженим зором — це діти, які мають захворювання очей, що викликає стійке зниження гостроти зору (від 0,05 до 0,4 на оці, що краще бачить, з використанням засобів корекції), або зі звуженням поля зору до 20° від точки фіксації... Втрачена функція зору компенсується за допомогою активної діяльності збережених аналізаторів — слухового, тактильного, смакового» [12]. Для цієї групи здобувачів

освіти доцільно використовувати аудіотексти або спеціалізовані посібники із збільшеним шрифтом або, за потреби, шрифтом Брайля. Робоче місце має бути облаштоване додатковим джерелом світла.

Здобувачі освіти з порушеннями опорно-рухового апарату (ОРА) навчаються здебільшого дистанційно. У студентів з такими особливими освітніми потребами, як правило, заняття з англійської мови не викликають особливих труднощів. Ті, хто мають гарну пам'ять, успішно засвоюють правила, вміють читати і грамотно писати. Основна складність полягає в тому, що швидкість роботи за комп'ютером під час дистанційного уроку дуже незначна. Вкрай важливим є терпіння та толерантне ставлення викладача. Не варто квапити здобувача освіти, необхідно давати можливість відпочити руці, робити короткі перерви для масажу пальців або вправи для рук.

Група здобувачів освіти із дитячим церебральним паралічем (ДЦП). «Дитячий церебральний параліч (ДЦП) — це група не прогресуючих синдромів, які є наслідком недорозвитку або ушкодження мозку в пренатальному, інтранатальному та ранньому постнатальному періодах і характеризуються затримкою і патологією рухового, мовного та психічного розвитку» [13]. Дидактичний матеріал для навчання читання таких осіб з ООП має бути з цупкого паперу. Може виникнути необхідність у підставці для навчального матеріалу, щоб здобувач освіти міг мати доступ до дидактичного матеріалу.

Висновки. Отже, ККП під час навчання читання є ефективним і його доцільно впроваджувати у практику у закладах фахової передвищої освіти. Дослідження основних прийомів роботи зі здобувачами освіти з особливими освітніми потребами показало, що сукупність зазначених вище заходів робить навчання дієвішим для певних груп здобувачів освіти з ООП, для яких необхідно індивідуалізувати навчальні завдання, враховуючи їх потреби щодо особливостей навчання читання іноземною мовою. Студенти набувають вміння формулювати власну думку та поважати альтернативну; шукати компроміс; будувати стосунки в групі; моделювати різноманітні соціальні ситуації, що є необхідним чинником професійного іншомовного спілкування.

Список використаних джерел:

1. Мешкова Ю. М. Навчання читанню на уроках англійської мови. *Всеосвіта*. URL: <https://vseosvita.ua/library/navcanna-citannu-na-urokah-anglijskoi-movi-383048.html> (дата звернення: 31.08.2021).
2. Єременко Т. Є., Трубіцина О. М., Лук'янченко І. О., Юмрукуз А. А. Навчання читання англійською мовою студентів мовних факультетів : навч. посіб. Одеса : ПНПУ ім. К. Д. Ушинського, 2018. 201 с.
3. Four Objectives of Reading in the ESL Classroom. *English with Jennifer*. URL: <https://englishwithjennifer.wordpress.com/2008/11/14/four-objectives-of-reading-in-the-esl-classroom/> (дата звернення: 07.09.2021).
4. Табанюхова О. М. Використання когнітивно-комунікативного методу у викладанні іноземних мов у вищих навчальних закладах. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/26882/1/%D0%A2%D0%B0%D0%B1%D0%B0%D0%BD%D1%8E%D1%85%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%9E.%20%D0%9C..pdf> (дата звернення: 15.09.2021).
5. Мушировська Н. В. Роль когнітивно-комунікативного підходу в оптимізації процесу викладання української мови за професійним спрямуванням. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. 2014. № 29. С. 138–143.
6. Six Ways for English Language Learners to Read a Text. *English with Jennifer*. URL: <https://englishwithjennifer.wordpress.com/2008/11/17/six-ways-for-english-language-learners-to-read-a-text/> (дата звернення: 16.09.2021).
7. Thinking Outside the Box: Exploring Different Ways to Interact with a Text. *English with Jennifer*. URL: <https://englishwithjennifer.wordpress.com/2015/09/11/thinking-outside-the-box-exploring-different-ways-to-interact-with-a-text/> (дата звернення: 05.09.2021).
8. Reading Tips for Parents (in Multiple Languages). *Reading Rockets*. URL: <https://www.readingrockets.org/webcasts/2001> (дата звернення: 16.09.2021).
9. Синдром дефіциту уваги з гіперактивністю: як допомогти дитині адаптуватися до школи. *Освіторія*. URL: <https://osvitoria.media/experience/syndrom-defitsytu-uvagy-z-giperaktyvnisty-u-yak-dopomogty-dytyni-adaptuvatysya-do-shkoly/> (дата звернення: 17.09.2021).
10. Розлади спектру аутизму. *Дитячий центр здоров'я ім. Анни Мазуренко*. URL: <http://children-health.center/development/disorders/autism-spectrum/> (дата звернення: 17.09.2021).
11. Діти з порушенням слуху. *Всеукраїнська громадська організація інвалідів «Українське товариство глухих»*. URL: <https://utog.org/zhestova-mova/novini-pro-zhestovu-movu/diti-z-porushennjam-sluxu> (дата звернення: 17.09.2021).
12. Діти з порушеннями зору. *Розатин ІРЦ Інклюзивна освіта*. URL: <http://inclusive.org.ua/%D0%B4%D1%96%D1%82%D0%B8-%D0%B7-%D0%BE%D0%BE%D0%BF/%D0%B4%D1%96%D1%82%D0%B8-%D0%B7-%D0%BF%D0%BE%D1%80%D1%83%D1%88%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F%D0%BC%D0%B8-%D0%B7%D0%BE%D1%80%D1%83/> (дата звернення: 17.09.2021).
13. Пітик М. І. Дитячий церебральний параліч: сучасні підходи до діагностики, лікування і принципи реабілітації. *Health-ua.com : спеціалізований медичний портал*. URL: <https://health-ua.com/article/5225-dityachij-tcerebralnij-paralch-suchasn-pdhodi--do-diaagnostiki-lkuvannya-prin> (дата звернення: 17.09.2021).

References

1. Mieshkova, Yu. M. Navchannia chytanniu na urokakh anhliiskoi movy [Learning to read in English lessons]. *Vseosvita — Universal education*. Retrieved from <http://vseosvita.ua/library/navcanna-citannu-na-urokah-anglijskoi-movi-383048.html> [in Ukrainian].
2. Yeremenko, T. Ye., Trubitsyna, O. M., Lukianchenko, I. O., Yumrukuz, A. A. (2018). Navchannia chytannia anhliiskoiu movoiu studentiv movnykh fakultetiv [Teaching English to students of language faculties]. Odessa : PNPu im. K. D. Ushynskoho [in Ukrainian].
3. Four Objectives of Reading in the ESL Classroom. *English with Jennifer*. Retrieved from <http://englishwithjennifer.wordpress.com/2008/11/14/four-objectives-of-reading-in-the-esl-classroom/>.
4. Tabaniukhova, O. M. Vykorystannia kohnityvno-komunikatyvnoho metodu u vykladanni inozemnykh mov u vyshchikh navchalnykh zakladakh [The use of cognitive-communicative method in teaching foreign languages in higher education]. Retrieved from <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/26882/1/%D0%A2%D0%B0%D0%B1%D0%B0%D0%BD%D1%8E%D1%85%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%9E.%20%D0%9C..pdf> [in Ukrainian].
5. Mushyrovskaya, N. V. (2014). Rol kohnityvno-komunikatyvnoho pidkhodu v optymizatsii protsesu vykladannia ukrainskoi movy za profesiinym spriamuvanniam [The role of the cognitive-communicative approach in optimizing the process of teaching the Ukrainian language in a professional direction]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia» — Scientific notes of the National university «Ostrozka akademiia»*, 29, 138–143 [in Ukrainian].
6. Six Ways for English Language Learners to Read a Text. *English with Jennifer*. Retrieved from <https://englishwithjennifer.wordpress.com/2008/11/17/six-ways-for-english-language-learners-to-read-a-text/>.
7. Thinking Outside the Box: Exploring Different Ways to Interact with a Text. *English with Jennifer*. Retrieved

- from <https://englishwithjennifer.wordpress.com/2015/09/11/thinking-outside-the-box-exploring-different-ways-to-interact-with-a-text/>
8. Reading Tips for Parents (in Multiple Languages). *Reading Rockets*. Retrieved from https://www.readingrockets.org/article/reading-tips-parents-multiple-languages?__cf_chl_captcha_tk__=pmd_pkYiGsc0G33kDQR7UZcPZmwb7c2mQfocpBvBn9dJkFk-1635783618-0-gqNtZGzNAyWjcnBszQi9
 9. Syndrom defitsytu uvahy z hiperaktyvnistiu: yak dopomohty dytyni adaptuvatsia do shkoly [Attention Deficit Hyperactivity Disorder: How To Help Your Child Adapt To School]. (n.d.). *osvitoria.media*. Retrieved from <https://osvitoria.media/experience/syndrom-defitsytu-uvagy-z-giperaktyvnistyu-yak-dopomogty-dytyni-adaptuvatsiya-do-shkoly/> [in Ukrainian].
 10. Rozlady spektru autyzmu [Autism spectrum disorders]. (n.d.). *childrenhealth.center*. Retrieved from <http://childrenhealth.center/development/disorders/autism-spectrum/> [in Ukrainian].
 11. Dity z porushenniam slukhu [Children with hearing impairment]. (n.d.). *utog.org*. Retrieved from <https://utog.org/zhestova-mova/novini-pro-zhestovu-movu/diti-z-porushennjam-slukhu> [in Ukrainian].
 12. Dity z porushenniamy zoru [Children with visual impairments]. (n.d.). *inclusive.org.ua*. Retrieved from <http://inclusive.org.ua/%D0%B4%D1%96%D1%82%D0%B8-%D0%B7-%D0%BE%D0%BE%D0%BF/%D0%B4%D1%96%D1%82%D0%B8-%D0%B7-%D0%BF%D0%BE%D1%80%D1%83%D1%88%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F%D0%BC%D0%B8-%D0%B7%D0%BE%D1%80%D1%83/> [in Ukrainian].
 13. Pityk, M. I. Dytiachyi tserebralnyi paralich: suchasni pidkhody do diahnostryky, likuvannia i pryntsyipy reabilitatsii [Cerebral palsy: modern approaches to diagnosis, treatment and principles of rehabilitation]. *health-ua.com*. Retrieved from <https://health-ua.com/article/5225-dityachij-tcerebralnij-paralch-suchasnpdhodi-do-dagnostiki-likuvannya-prin> [in Ukrainian].

Yu. P. Anosova,
O. V. Naumkina,
O. P. Silishchenko

COGNITIVE-COMMUNICATIVE APPROACH TO TEACHING READING IN ENGLISH FOR APPLICANTS OF EDUCATION IN POLYTECHNICAL INSTITUTIONS OF PROFESSIONAL ADVANCED EDUCATION

Abstract. *The article considers and systematizes methodology of teaching of reading at English lessons at professional pre-higher educational establishments. The different types of reading are shown. The analysis of the necessity of the cognitive-communicative approach, focused on the development of the competence of communicating at English lessons during teaching of reading, which is the basis for successful mastery of a foreign language, has been given. The inclusive education is described as an important aspect of getting education at present. Peculiarities in the approach to teaching reading to students with special educational services (SES) are revealed. The article describes certain groups of students with SES, for whom it is necessary to individualize learning tasks, taking into account their needs in the perspective of the peculiarities of learning to read in a foreign language. Namely: a group of students with speech, vision, hearing disability; a group of students with autism spectrum disorders, a group of students with attention deficit hyperactivity disorder; a group of students with cerebral palsy. Pieces of advice on methods of teaching reading in a foreign language to students with special educational services of each group are provided. The authors provided examples of exercises for the development of reading competencies such as: expressive reading aloud at different speeds, reading alternately cut text, dramatic reading, text as an answer to questions, analytical reading, text processing, highlighting the main text, categorizing the text, deriving patterns by text, text extensions and others. The article proposes the principles of elaboration of educational material, which contribute to the development of language competencies of students of polytechnic professional pre-higher institutions of Ukraine.*

Keywords: *cognitive-communicative approach, learning to read, students, special educational needs.*

Ю. П. Аносова,
Е. В. Наумкина,
О. П. Силищенко

КОГНИТИВНО-КОММУНИКАТИВНЫЙ ПОДХОД К ОБУЧЕНИЮ ЧТЕНИЮ НА АНГЛИЙСКОМ ЯЗЫКЕ СТУДЕНТОВ ПОЛИТЕХНИЧЕСКИХ УЧРЕЖДЕНИЙ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ПРЕДВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ

Аннотация. *В статье охарактеризованы и систематизированы методики обучения чтению при изучении английского языка в учреждениях профессионального предвысшего образования. Рассмотрены различные типы чтения. Проанализирована целесообразность использования когнитивно-коммуникативного*

підхода, направленного на развитие компетенции выражения коммуникативного намерения, во время обучения студентов чтению, который является основой успешного овладения иностранным языком. Освещен вопрос инклюзивного обучения как важного аспекта получения образования в сегодняшних реалиях. Раскрыты особенности в подходе к обучению чтению студентов с особыми образовательными потребностями (ООП). Описаны определенные группы обучающихся с ООП, для которых необходимо индивидуализировать учебные задания, учитывая их потребности в связи с наличием особенностей обучения чтению на иностранном языке. А именно: группа обучающихся с нарушением речи, зрения, слуха; группа лиц, получающих образование, с расстройствами спектра аутизма; группа студентов с синдромом дефицита внимания с гиперактивностью; группа обучающихся с детским церебральным параличом. Сформулированы советы по методике обучения чтению на иностранном языке лиц с особыми образовательными потребностями каждой из групп. Авторы приводят примеры упражнений для развития компетенций чтения: выразительное чтение вслух с разной скоростью, чтение по очереди разрезанного текста, драматическое чтение, текст как ответ на вопрос, аналитическое чтение, преобразование текста, выделение главного в тексте, категоризация текста, определение закономерности по тексту, расширение текста и другие. В статье предлагаются принципы обработки учебного материала, которые способствуют развитию языковых компетенций обучающихся политехнических учреждений профессионального предвысшего образования Украины.

Ключевые слова: когнитивно-коммуникативный подход, обучение чтению, студенты, особые образовательные потребности.

ІНФОРМАЦІЯ ПРО АВТОРІВ

Аносова Юлія Павлівна — викладач, Відокремлений структурний підрозділ «Херсонський політехнічний фаховий коледж Державного університету «Одеська політехніка», м. Херсон, Україна, hptk_metod@ukr.net; ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1465-3638>

Наумкіна Олена Валеріївна — викладач, Відокремлений структурний підрозділ «Херсонський політехнічний фаховий коледж Державного університету «Одеська політехніка», м. Херсон, Україна, naumkina-zhanko@ukr.net; ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8136-5663>

Сілищенко Оксана Петрівна — викладач, Відокремлений структурний підрозділ «Херсонський політехнічний фаховий коледж Державного університету «Одеська політехніка», м. Херсон, Україна, silishchenko@ukr.net; ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1551-9561>

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

Anosova Yu. P. — teacher, the Separated Structural Unit “Kherson Polytechnic Professional College of State University “Odeska Politechnika”, Kherson, Ukraine, hptk_metod@ukr.net; ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1465-3638>

Naumkina O. V. — teacher, the Separated Structural Unit “Kherson Polytechnic Professional College of State University “Odeska Politechnika”, Kherson, Ukraine, naumkina-zhanko@ukr.net; ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8136-5663>

Silishchenko O. P. — teacher, the Separated Structural Unit “Kherson Polytechnic Professional College of State University “Odeska Politechnika”, Kherson, Ukraine, silishchenko@ukr.net; ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1551-9561>

ИНФОРМАЦИЯ ОБ АВТОРАХ

Аносова Ю. П. — преподаватель, Обособленное структурное подразделение «Херсонский политехнический профессиональный колледж Государственного университета «Одесская политехника», г. Херсон, Украина, hptk_metod@ukr.net; ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1465-3638>

Наумкина Е. В. — преподаватель, Обособленное структурное подразделение «Херсонский политехнический профессиональный колледж Государственного университета «Одесская политехника», г. Херсон, Украина, naumkina-zhanko@ukr.net; ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8136-5663>

Силищенко О. П. — преподаватель, Обособленное структурное подразделение «Херсонский политехнический профессиональный колледж Государственного университета «Одесская политехника», г. Херсон, Украина, silishchenko@ukr.net; ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1551-9561>

Стаття надійшла до редакції / Received 22.09.2021